

Inhoud

Schaduwprijs	7
Likken aan een batterij	21
Wachten op een verdedigingsfoutje	35
Succesvol incompleet	47
De verkeerde natuur	60
Nultolerantie	76
Institutioneel schroot	92
Een voorliefde voor stuiptrekkingen	104
Onttovering	117
Alle dode wetenschappers bij elkaar	129
Een hamer van beetjes goede wil	140
Gereserveerd voor Nobelprijswinnaars	163
Een onvoorzichtige afstofbeurt	173
Het heropvoedingskamp	186
Wonderbaarlijke vermenigvuldigingen	203
Eindigheid is een mooie uitvinding	218
Menselijke ontreddering naspelen	229
Zwarte helikopters	242
Meetfout	259
Money shot	279

Schaduwprijs

Zwart water onder een heldere zon. Het licht dat viel in het diepe stuwmeer naast Mount Shasta keerde niet meer terug. Alleen de golven gaven enige tekening aan het donkere reservoir. Grad Vaessen stond boven op de stuwdam en leunde tegen de metalen afscheiding die langs de rand liep. De hele ochtend had hij doorgebracht in een kleine vergaderruimte en hij was blij dat het interview erop zat. Hij sloot zijn ogen. Een windvlaag blies de panden van zijn colbert open en vulde zijn overhemd met koele lucht. Hij pakte de afscheiding vast en boog voorover. Met een zetje kwamen zijn voeten los van het wegdek. Terwijl het koude metaal in zijn maag drukte, hoorde hij onder zich, ver onder zich, het water klotsen tegen het beton van de dam. Hij concentreerde zich op de balans van zijn lichaam.

De dood oefende geen enkele aantrekkingskracht op hem uit, integendeel. Hij verlangde naar het leven, maar het leven leek vooralsnog niet naar hem te verlangen. Wel naar anderen, en in hun buurt hield hij zich bij voorkeur op. Karina, zijn geliefde, werd zozeer begeerd dat ze aan een milde vorm van slapeloosheid leed. Het leven weigerde haar los te laten.

In Nederland was het nu even na middernacht, een dag later. De kans was groot dat ze op dit moment wakker lag.

Ook Leslie Breitbart, de professor voor wie hij naar Californië was gekomen, leed aan slapeloosheid. Grad, daarentegen, had zelfs overdag moeite zijn ogen open te houden. Ooit had hij de officiële symptomen van narcolepsie opgezocht, maar

daarin was sprake geweest van onbedwingbare slaapaanval-
len. Hoe graag hij ook wilde slapen, onbedwingbaar was die
neiging niet. Eigenlijk was geen enkele van zijn neigingen
ooit onbedwingbaar gebleken. Tot voor kort ontleende hij
daaraan een zekere trots, maar inmiddels voelde het meer als
een vorm van corvee.

De professor stond naast hem, in gesprek met een ingeni-
eur van het US Bureau of Reclamation, de overheidsinstantie
die de dam beheerde. Maar hun stemmen drongen nauwelijks
tot Grad door.

Hij boog verder voorover en voelde het kantelpunt nade-
ren.

Hij verlangde niet naar de dood, maar slaagde er evenmin in
de mogelijkheid van een fatale windvlaag serieus te nemen. In
zijn leven had tegenslag een voornamelijk theoretisch bestaan
geleid. Zijn opvoeding had hem geleerd menselijk leed te be-
treuren, maar hij wist deze vaardigheid vooralsnog niet op een
acceptabel niveau te beoefenen. Het leed dat hemzelf trof ont-
steeg zelden of nooit de categorie 'ongemak'. Wanneer het an-
deren raakte leek het al snel meer dan ongemak, maar toch
lukte het Grad niet te delen in de opwinding die met dat leed
gepaard ging. Sommige mensen ontleenden een aanstekelijke
levenslust aan het onrecht en onheil dat anderen teisterde. Dat
heette dan engagement.

De emoties van anderen contrasteerden zo sterk met de ge-
waarwordingen die hij zelf ervoer, dat hij dacht een gevoels-
arm iemand te zijn die met snel voetenwerk de simulatie van
empathie en menselijkheid gaande moest houden. Wat het
grote leed betrof, was hij niet verder gekomen dan zo nu en
dan het gironummer te noteren dat was opengesteld in naam
van een ramp of een maatschappelijke misstand. De eerste
overboeking liet nog op zich wachten. Die omissie vergaf hij
zichzelf omdat hij jong was en nog genoeg kansen zou krijgen
om zijn voorspoed met de wereld te delen.

Hij ging ervan uit dat iets vergelijkbaars gold voor ramp-

spoed. Ooit zou hij zijn rechtmatig deel ontvangen. Het hoefde niet spectaculair te zijn om effect te hebben. Deze ochtend had hij bijvoorbeeld geleerd dat er een zeldzame soort visseneitjes bestond die al door een paar graden Celsius uit het bestaan werden gedrukt. Ingenieurs hadden een stalen constructie gebouwd van honderd meter hoog en tachtig meter breed om het Californische rivierwater waarin de visseneitjes lagen, koel genoeg te houden. De constructie leek op het karkas van een hotel dat nog in aanbouw verkeerde. Het apparaat stond op de bodem van het stuwmeer, tegen de dam aan. Een eindje stroomafwaarts bevonden zich de visseneitjes, genesteld in het grind van de rivierbedding. Men vond de eitjes van onschatbare waarde – maar ze waren in ieder geval tachtig miljoen dollar waard, de kostprijs van het apparaat. Een schaduwprijs, noemen economen dat.

Hij voelde een hand op zijn rug.

Grad opende zijn ogen en keek opzij.

Leslie vroeg of het wel ging.

De ingenieur zei dat het zeer onverstandig was om over de afscheiding te leunen.

Grad knikte glimlachend. Op de kniereflex na leidden bijna alle stimuli tot een grijsachtige samentrekking van zijn gezicht. Hij zette zijn voeten terug op het beton van de stuwdam.

De mannen hervatten hun gesprek. Omdat ze een kop kleiner waren dan Grad, moest hij vooroverbuigen om hun gezichten te kunnen zien. Met zijn gemiddelde Nederlandse lengte stak hij hier vaak boven het gezelschap uit. Soms had hij het gevoel dat zijn bleke hoofd als een glimlachende kinderballon boven de kruinen van het gezelschap dobberde, via een dun touwtje meegevoerd door de persoon bij wie hij hoorde.

De ingenieur vertelde dat het apparaat om esthetische redenen in dezelfde grijs tint was geverfd als het beton van de stuwdam. Elk jaar bezochten tienduizenden toeristen deze locatie. Het was inderdaad een mooie dam. De reusachtige

schaal ervan verwees eerder naar de omliggende bergen dan naar de optimistische zoogdiersoort die hem gebouwd had: de ingenieurs.

De man beantwoordde zo precies mogelijk de vragen die Leslie stelde. Een groot deel van de ochtend hadden ze gedrieën in een kamertje in het districtskantoor gezeten, een paar kilometer verderop. Op het whiteboard had de ingenieur de werking uitgelegd van het Temperatuurbeheersingsapparaat – de officiële naam voor de 9000 ton staal. Grad zat achter zijn laptop en tikte zo letterlijk mogelijk mee met het gesprek. Het ritmische tikken van de toetsaanslagen creëerde een veilige cocon van nuttigheid om zijn grotendeels zwijgende aanwezigheid.

Zijn notities kwamen hierop neer: Een bepaalde groep Chinookzalmen – een zalmssoort op de rand van uitsterven – zwemt vanuit de Stille Oceaan honderden kilometers tegen de rivierstroom in om hun eitjes te begraven in het grind vlak bij de Shasta-dam. Elk jaar. Er is iets met dat grind. Ze kunnen het water van precies deze riviertak, een van de honderden die ze onderweg passeren, ruiken. Na het leggen van de eitjes sterven ze. En als het water te warm wordt sterven de eitjes vervolgens ook.

Het warme water kwam van de ingenieur en zijn collega's. Vroeger raasde het koude smeltwater uit de bergen rechtstreeks naar de oceaan. Nu werd het opgevangen in stuwmuren. Sindsdien waren er geen verwoestende overstromingen meer geweest, kregen de boeren in de Central Valley irrigatiewater tijdens de droge zomers, werden drieëntwintig miljoen Californiërs van drinkwater voorzien en kon er goedkope elektriciteit worden opgewekt. Aan de voet van de dam stonden vijf waterkracht turbines, die tezamen een van de grootste elektriciteitscentrales van Californië vormden.

Als het water door de turbines werd geperst, warmde het op tot een graad of dertien, soms meer. Een lauw doodvonnis. En een wetsovertreding.

Om aan de natuurbeschermingswetten te voldoen hadden ze het Temperatuurbeheersingsapparaat gebouwd. Met dit apparaat konden ze het water voor de elektriciteitsturbines selecteren uit verschillende lagen van het stuwmeer. Het ijskoude water op de bodem van het meer bewaarden ze voor noodgevallen.

‘Helpt het?’ vroeg Leslie.

‘Jazeker,’ zei de ingenieur. ‘Sinds het Temperatuurbeheersingsapparaat in werking is getreden, hebben we geen overtreding meer gehad van de normen van de Sacramento River Temperature Taskforce.’

Hoeveel eitjes daarmee gered waren, was niet bekend. Men wist zelfs niet of het apparaat een positief effect had. Het aantal eitjes in het grind varieerde wild per jaar – soms veel, soms weinig. Er speelde te veel factoren een rol om daarin het aandeel van het apparaat te bepalen.

In de politieke verantwoording over de kosten van de temperatuurmachine was het gebrek aan een positief effect alleszins overkomelijk. Daar ging het niet om de verhouding tussen kosten en baten, maar om het aantonen van een inspanning om de bedreigde vissoort te behouden. In die zin gold: hoe duurder, hoe beter.

Grad trok zijn colbertje uit en liet de wind het brakke gevoel uit zijn lijf blazen van het slaapte kort, de lange autorit en de urenlange concentratie van die ochtend.

De mannen namen afscheid.

Grad reed I-5 South op, richting San Francisco.

Leslie pelde een banaan en nam enkele happen.

‘O, pardon,’ zei hij. Hij hield het resterende stuk banaan in de buurt van Grads mond.

Grad aarzelde, zich afvragend of de lokale etiquette voorschreef dat hij dit aanbod aannam.

‘Eet maar, ik heb geen aids,’ zei Leslie geamuseerd, alsof hij Grad ergens op betrapt had.

Grad grijnsde en nam een hap, zonder het stuur los te laten.

Leslie frommelde het laatste stuk in zijn mond, liet de schil op de vloer vallen en pakte de laptop om het interviewverslag uit te werken.

De snelweg liep in een rechte lijn naar de horizon, op en neer golvend over de plooien van het landschap. Het asfalt leek een stuk tapijt dat was uitgerold in de richting van de eindbestemming.

Grad dacht terug aan het uitzicht van de kantoorkamer waar hij tot zes weken geleden zijn dagen had doorgebracht. Je keek uit op een parkeerplaats en het dak van een naburig universiteitsgebouw. Op het dak lagen een dode duif en een tennisballetje. Een deel van het raam werd geblokkeerd door een stapel ongeopende dozen met exemplaren van zijn proefschrift. Ze roken nog naar vers drukwerk. De drukkerij van de Faculteit Sociale Wetenschappen vroeg ongeveer evenveel geld voor tweehonderd afdrukken als voor vijfhonderd. Dus had hij er vijfhonderd besteld. Op die rekensom viel nog steeds niets af te dingen, maar de aanblik van de ongeopende dozen gaf hem niet het gevoel een voordeeltje geboekt te hebben.

In het midden van de ruimte, recht onder een tl-balk, stond zijn bureau. Om de zoveel minuten viel het licht uit. Het gebouw, bekroond met diverse prijzen op het gebied van milieuvriendelijkheid, was uitgerust met intelligente lichtknoppen die automatisch het licht uitschakelden als er enige tijd geen beweging was geconstateerd. Grad moest dan wild met zijn armen zwaaien om de lichtknop ervan te overtuigen dat er nog leven was in de kamer.

Daar had hij voor het eerst Leslies boeken onder ogen gekregen. Ze weken af van alles wat Grad ooit eerder had gelezen. De meeste publicaties op zijn vakgebied waren samenvattingen van andere boeken, gecombineerd met wat obligaat feitenmateriaal – een soort schilderen met genummerde vakjes. Het eindproduct oogde niet onaardig, maar de trivialiteit ervan was onontkoombaar. De handvol boeken die zich hier-

aan hadden weten te onttrekken stonden op naam van auteurs die als belangrijkste kenmerk gemeen hadden dat ze al geruime tijd geleden waren overleden.

De publicaties van zijn nog levende vakgenoten hadden Grad er gaandeweg van overtuigd dat hij toe zou treden tot een gilde dat de werkelijkheid triviaal en bekend had weten te maken. Dat was een prestatie van formaat. Op papier is het hoogste doel van de wetenschap om het onbekende uit te bannen. Grads vak was toevallig iets eerder klaar dan de astrofysica of de ontcijfering van het Cypro-Minoïsch.

Halverwege zijn promotieonderzoek had een collega hem gewezen op een boek van Leslie. Daarin werd een methode gepresenteerd om een uitweg te vinden uit onoplosbare politieke tegenstellingen. Grad raakte bevangen door de durf van dat idee. In de voorbeelden die Leslie uitwerkte deed de voorgestelde uitweg meer denken aan een nooduitgang dan aan een oplossing. Dat deed overigens niets af aan de waarde van de voorstellen. Het was een misverstand te denken dat onoplosbare problemen bestonden vanwege een gebrek aan oplossingen. Zodra je in de nabijheid kwam van de betreffende kwestie werd je bijkans onder de voet gelopen door mensen die je haarfijn konden uitleggen hoe het probleem opgelost moest worden. Diezelfde mensen konden je ook vertellen waarom de oplossingen van alle andere betrokkenen niet deugden. Wanneer Grad werd geconfronteerd met deze mensen koos hij er doorgaans voor iedereen gelijk te geven.

Leslies teksten waren bijna literair. De zinnen oogden glashelder, maar zodra ze zich ineengrepen tot alinea's en hoofdstukken werd de precieze betekenis ervan toch vaak ongrijpbaar – als het betoog van een vriend tijdens een nachtelijk dronkenmansgesprek. Het klonk messcherp, maar als je 's ochtends het briefje met aantekeningen herlas, ontglipte het idee je alsnog.

Er werden bijna geen andere boeken in aangehaald. Omdat het boek niemand in het vakgebied had aangevallen was het

grotendeels genegeerd. De recensenten klaagden vooral dat het niet duidelijk was bij welke stroming de auteur zich aansloot. Een Fransman schreef dat hij het werk verdacht van een technocratische wetenschapsopvatting, omdat het geen van de kritische publicaties aanhaalde die hadden aangetoond dat het onmogelijk was om objectief en waarde vrij beleidsonderzoek te doen, laat staan dat je kon komen tot wetenschappelijk onderbouwde aanbevelingen.

Grad hield niet van kritische boeken. Kritiek was een parasitair en modegevoelig product van mensen die zelf geen risico's namen, die er geen reden toe zagen hun schone handen te bezoedelen met de pogingen van anderen om iets boeiends te bedenken, iets waarmee je vooruit kon. Hij had gemerkt dat het aanzienlijk moeilijker was iets boeiends te zeggen dan iets waars. Maar het woord 'boeiend' kwam niet voor in het register van de methodologieboeken.

Hij herschreef zijn proefschrift in de lijn van Leslie's ideeën en stuurde hem drie hoofdstukken per post. In de begeleidende brief besteedde hij een hele alinea aan het punt dat hij het natuurlijk zou begrijpen als de professor er geen tijd voor had om het werk van een beginneling te lezen. Bij herlezing constateerde hij dat deze passage wellicht iets te kruiperig klonk. Hij voegde een zinnetje toe waarin hij bekende weinig wetenschappelijke helden te kennen en dat hij daarom enige moeite had met de dosering van zijn enthousiasme. Ironie was een effectief ontsmettingsmiddel als je omhoog wilde likken.

Een week later kreeg hij een bericht terug met lovend commentaar op de hoofdstukken.

Er ontstond een geanimeerde correspondentie. Samen bewerkten ze een van Grads hoofdstukken tot een artikel, zonder elkaar ooit gesproken te hebben. Het eerste tijdschrift waar ze het artikel naartoe stuurden wees het af. De beoordelaars schreven dat het onbegrijpelijk en onleesbaar was. Niet elke wetenschapper hield van literatuur. Leslie stuurde hem troostende woorden. De eerste afwijzing was altijd de pijnlijk-

ste. Een ander tijdschrift accepteerde het artikel wel en beoordeelde het als origineel en goed geschreven.

Daarna ontmoetten ze elkaar op een conferentie in Washington, DC. Ze lieten de middagpanels lopen en brachten de rest van de middag door in een bar. Na enkele drankjes had Grad met enigszins onvaste stem bekend dat hij graag naar Berkeley zou komen zodra zijn promotie voltooid was. Bij het afscheid had Leslie hem omhelsd. Hij beloofde te zoeken naar mogelijkheden om samen onderzoek te doen. Op dat moment had Grad nog een klein jaar voor de boeg van wat 'promoveren' werd genoemd. 'Ik ben aan het promoveren,' zei je dan – een uitdrukking die het proces verwarde met het resultaat, alsof je zei: ik ben zwanger aan het worden.

Grad werkte met weerzin aan het krampachtige proza dat de wetenschappelijke merites van zijn proefschrift moest aantonen. De hoofdstukken die hij eerder aan Leslie had gestuurd waren de moeite waard, maar in de rest van het boek probeerde opgezwollen taalgebruik het gebrek aan interessante resultaten en ideeën te maskeren. Hij keek soms hele dagen televisie om te ontkomen aan zijn weerzin. Tegen Karina zei hij dat hij niet langs kon komen omdat hij moest werken. Zij noemde dat toewijding. Wellicht omdat ze zelf opging in haar werkzaamheden voor het bestuur van de jongerenorganisatie van GroenLinks. Officieel heette dit orgaan het 'Coördinerend Overleg'. Wellicht vond men 'bestuur' te hiërarchisch klinken. Zes extra lettergrepen waren een kleine prijs voor de hoop op een betere wereld.

Toen was het proefschrift klaar. Het werd goed ontvangen door zijn collega's, al impliceerde dat niet dat ze het gelezen hadden. Hij wist niet wat erger was: dat er na vier jaar ploeteren een teleurstellende tekst lag of dat die tekst goed ontvangen was. Leslie bood hem een tegeltjeswijsheid die de vraag irrelevant maakte: Een goed proefschrift is een voltooid proefschrift. Ook stuurde hij een uitnodiging om naar Californië te komen voor een project over bedreigde diersoorten en natuurherstel.

Grad vertelde aan Karina dat hij naar Californië wilde gaan. Ze bewonderde zijn ambitie, zei ze. Ze was niet de enige die ambitie verwarde met vliegtickets. Zelf vond hij zich te lui en ongedisciplineerd voor de kwalificatie ‘ambitieuw’, maar hij liet het zich aanleunen wanneer anderen hem zo omschreven. Zich laten aanleunen was een van zijn talenten. Valse bescheidenheid was een andere. Hij zocht nog naar een loopbaan waarin deze gaven tot volle bloei konden komen.

Zes weken geleden was hij met twee koffers in het vliegtuig gestapt. Sindsdien sliep hij in de kelderkamer van de man die de trivialiteit van hun vak wist te verdrijven, diens vrouw Elisabeth Rothenberg, hun vijftienjarige zoon Eric en een groezelige hond met een Zimbabwaanse naam die Grad steeds vergat.

Ze passeerden Sacramento en Grad nam de afslag naar de I-80, richting San Francisco. Inmiddels had Leslie het interviewverslag voltooid.

‘Oké, laten we ons liftpraatje doornemen,’ zei hij.

‘Ons liftpraatje?’

‘Een samenvatting van wat we gevonden hebben, kort genoeg om in de lift kwijt te kunnen aan iemand die een paar verdiepingen meegaat. Ik probeer het wel als eerste.’

De afgelopen weken had Grad zich verdiept in deze voor hem onbekende kwestie. Californië was al meer dan dertig jaar verwickeld in een wateroorlog. Twee derde van het water bevond zich in het noorden, terwijl twee derde van de mensen in het zuiden woonde, rondom Los Angeles. Bovendien lag in het zuidelijke deel van de Central Valley een van de meest productieve landbouwgebieden ter wereld. Om het water naar het zuiden te leiden was een reusachtige infrastructuur gebouwd. Industriële pompinstallaties hevelden het water van de grote rivieren over in kanalen en aquaducten. Die vervoerden het honderden kilometers zuidwaarts en soms ook nog kilometers bergop. Daarnaast waren er grote infrastruc-

turele werken voor overstromingsbescherming, elektriciteitsopwekking en wateropslag.

‘Steden, landbouw en de natuur vechten om hetzelfde water. De natuur heeft tot nu toe aan het kortste eind getrokken. Tientallen dier- en plantensoorten worden met uitsterven bedreigd. De laatste jaren is er echter intense politieke druk ontstaan om deze ontwikkeling te keren. Daarvoor is een ambitieus natuurherstelprogramma gestart.’

Leslie had blind meegetypt met zijn monoloog, maar viel nu even stil.

‘De anadrome vissen,’ zei Grad.

‘Ach ja, onze anadrome vrienden. Die hebben problemen met hun seksleven. Een probleem waar we ons allemaal mee kunnen identificeren.’ Leslie schoot in de lach. Hij was een van die mensen die lachen alsof ze door hun eigen grap worden verrast.

Grad grinnikte. ‘Anadroom’ – als mensen je gaan aanroepen in een dode taal, is je voortbestaan niet meer vanzelfsprekend. Anadrome vissen trokken heen en weer tussen hun geboorte- grond en de oceaan, tussen zoet en zout water. In deze regio ging het om verschillende soorten zalm, spiering en forel. Ze werden geboren in bergkreekjes. Vervolgens zwommen ze duizenden kilometers stroomafwaarts, ver de oceaan in. Daar werden ze volwassen. Daarna keerden ze weer terug naar hun geboortegrond om te paren en eitjes te leggen. Op die route moesten ze zich een weg banen langs dammen, kanalen, reservoirs, stuwmeren, sluizen, dijken, stroomopwekkingsturbines, pompinstallaties en aquaducten. Verder werden ze geplaagd door de grootschalige omleiding van water. Soms had het resterende rivierwater een te laag peil of was het te warm, bijvoorbeeld voor de eitjes van de Chinook zalm.

Aldus het lot van de zalm. Een flink aantal stierf op weg naar de oceaan. Aldaar vingen drijvende visfabrieken ook nog eens een behoorlijk deel. Van het restant overleefde het gros de terugweg niet. Toch bleven ze komen – ongevoelig voor de

vraag of het zin had, voor de verwaarloosbare kans op succes. In die zin was uitsterven een teken van kracht, dacht Grad. Een oefening in non-conformisme. Een ogenblik voelde hij een voor hem ongewone sympathie voor de wegwijnende krakersbeweging.

‘Zowel op de heenweg als op de terugweg worden ze gedece-meerd,’ zei Grad. ‘Oftewel: zodra ze hitsig worden gaat het mis.’ Hij hoorde zichzelf de flauwiteit declameren alsof het een goede grap was en dat stoorde hem. Er was niets mis met een poging iemand te behagen, maar er moesten wel zekere kwaliteitsstandaarden in acht genomen worden.

‘Steek je hand op als dit je bekend in de oren klinkt,’ zei Leslie. Hij stak proestend zijn hand op.

Grad lachte mee.

De anadrome vissen waren het meest zichtbare mikpunt van de strenge natuurbeschermingswetgeving. In totaal ging het om 750 planten- en diersoorten, waarvan er 88 officieel waren geclassificeerd als bedreigd of bijna uitgestorven. Daarop richtte de wetgeving zich. Voor die soorten gold een beleid van nultolerantie: iedereen die in het leefgebied van de soort werkzaamheden wilde verrichten, moest aantonen dat die werkzaamheden niet schadelijk waren voor het voortbestaan van de dieren. Dat was een lastige opgave, want de aanwezigheid van de mens is bijna per definitie schadelijk. Schade is het voornaamste product van het menselijke ras.

Het nultolerantieregime had allerlei overheidsorganisaties klemgezet. Waterbeheerders, landbouworganisaties, energieproducenten, zelfs de natuurbeheerders hadden er last van. Die organisaties hadden gezamenlijk tien miljard gestoken in een programma om de vissen te redden en hun leefgebied, de Bay Delta, te herstellen. Het programma kreeg de naam CALFED – het California Federal Bay Delta Program. Maar ondanks de investeringen kwam het herstel niet van de grond.

‘Oké, genoeg gelachen,’ zei Leslie. ‘Nu onze centrale vraag: Hoe kan CALFED de natuur redden, terwijl het tegelijkertijd

de watervoorziening voor steden en landbouw moet garanderen, elektriciteit moet opwekken op de juiste tijdstippen, overstromingen moet voorkomen en de waterkwaliteit dient te garanderen.’ Hij trommelde met beide middelvingers op de zijkanten van het toetsenbord, alsof hij ter plekke het antwoord ging verzinnen. Maar ze waren pas enkele weken met het onderzoek bezig en CALFED zat al jaren vast in dit kluwen van tegenstrijdige eisen.

De gedachte dat zij over enkele maanden een antwoord op deze kwestie zouden formuleren, of er zelfs maar iets nieuws over te melden zouden hebben, kwam Grad eerder hilarisch dan hoogmoedig voor. Duizenden weldenkende mensen waren er al tijden mee bezig – ambtenaren, wetenschappers, belangengedierten, politici, god weet wie nog meer. Dat gegeven scheen Leslie op geen enkele manier te intimideren.

De vraag hoe CALFED alle tegenstrijdige eisen tegelijk kon inwilligen kende een eenvoudig antwoord: Dat kon niet. De hoeveelheid water was eindig, om maar eens een voorbeeld te noemen. Ergens zou iets of iemand aan het kortste eind trekken. Toch zouden zij de komende maanden een ander antwoord verzinnen. Alsof ze water konden bijmaken. Hun opgave had Grad onwillekeurig doen terugdenken aan de catechismusles waarin de pastoor had verteld over de wonderbaarlijke broodvermenigvuldiging. De man stond breed gebarend voor de klas, waarbij het gewaad zijn opgeheven armen van grijze vleugels voorzag. Aan de hand van kleurplaten vertelde hij hoe Jezus met vijf broden en twee vissen een menigte van vijfduizend man wist te voeden, vrouwen en kinderen niet meegeteld. Grad vond het prachtig en stelde een hele serie vragen om de logistieke details van het wonder helder te krijgen. De pastoor reageerde gepikeerd op de vragen, alsof ze niet ter zake deden. Op een gegeven moment drong het tot Grad door dat niemand had geprobeerd het wonder te herhalen. En dat terwijl er toch heel wat hongersnoden hadden plaatsgevonden die aanzienlijk nijpender waren geweest dan

de nood van een verzameling mensen die trek hadden gekregen aan het einde van een dagje bij het Meer van Galilea. Dat bevreedde hem zozeer dat hij de rest van de les had gezwe-
gen.

De overeenkomst tussen hun onderzoek en de broodvermenigvuldiging was onzinnig, maar het lukte Grad niet een zeker onbehagen van zich af te schudden. Een herhaling van het wonder zou niet volstaan. Jezus werd alleen afgerekend op resultaat. Wat betreft de methodologische verantwoording nam men genoeg met termen als 'mysterie' of 'almacht.' In het vakgebied van Leslie en Grad was resultaat niet voldoende. Hun vermenigvuldiging moest transparant en herhaalbaar zijn.